

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Bibliotheca Scriptorvm Sacri Ordinis Cisterciensis Elogiis Plvrimorvm Maxime Illvstrivm Adornata

Visch, Charles de

Coloniæ Agrippinæ, 1656

Alani Magni De Insvlis Libri duo, contra Iudæos, & Paganos seu,
Mahometanos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38433

annum 9. Ludouici XIV. id est, ab anno Domini 1032. ad annum 1652. Authore D. Petro à Sancto Romualdo, Engolismensi, congrega-
tionis B. Mariæ Fulienfis, Ordinis Cisterciensis Ascetâ. Patisiis, suprâ, apud Chamhoudry. 1652.

F I N I S.

ALANI MAGNI DE INSVLIS
Libri duo, contra Iudæos, & Paganos seu, Mahometanos.

AD LECTOREM.

Opuscula hæc, partem constituunt *Operis quadripartiti Mri. Alani de Insulis, de fide Catholica* hoc est, contra hæreticos siue Albigenfes, Waldenses, Iudæos, & Paganos, seu Mahometanos. Ex quibus, priora quidem duo opuscula (scilicet *contra Albigenfes & Waldenses*) iam à biennio, 1653. cum aliis pluribus ipsius Alani operibus, in lucem emisi, prout illa repererâ in antiquo M.S. codice Abbatiæ Parcensis, iuxta Louanium; posteriora verò hæc duo, quantumuis studiosè, per nominatissimas quasque Bibliothecas, longè latèque quæsita, tunc reperire nequiuim; At nuper (euulgatis iam pridem aliis operibus) in Archicænobii nostri Cisterciensis Bibliothecâ reperta, per Venerabilem loci illius Priorem (D. Franciscum du Chemin, S. Theol. Doctorem) mihi transmissa fuerunt, quæ operæ pretium iudicauim, hic nunc publicare, congruam fortè, occasione aliam haud facilè habiturus eadem publicandi. Certè, Authore suo digna sunt, nec sine fructu (Lector) ea euolues, Vale.

F. Carelus de Visch Prior Dunensis.

APPROBATIO ECCLESIASTICA CENSORIS.

Opuscula hæc partim contra Iudæos, qui obolitâ veteri lege, & Christianâ apertissimè promulgatâ, adhuc Christo Domino aduersantur; partim contra Paganos (in quibus, sensualem Mahometis Sectam intelligit) ab Alano magno de Insulis, Cisterciensis Ordinis Doctore Theologo conscripta sunt, & nuper in Cisterciensis Cænobii Bibliothecâ repertâ, & à R. do. Adm. Domino Carolo de Visch Priore Dunensi iam recensita, cum hæcenus edita non fuerint, reperianturque etiamnum non pauci per orbem Christianum, profani antiquæ illius & iam euacuatæ Egis Sectatores; Mahometicæ etiam perfidiæ illius quædam quasi in agro Dominico, aut circâ illum pullulantia, atque indies præualentia magis zizania, cum magno Christianæ pietatis fructu poterunt euulgari. Ita censéo, Brugis, pridè Kalendas Iunii, 1655.

Antonius Sanderus, Presbyter, S. Theol.
Licent. Librorum Censor.

Incipit

INCIPIT LIBER III. QVADRIPARTITÆ

M^{ri}. Alani de Insulis, contra Iudæos.

CAPVT I.

Rationes quibus Iudæi pluralitatem Personarum diuinarum impugnant.

Icunt Iudæi vnum Deum esse, sed pluralitatem personarum esse negant. Nunc ad peruersam Iudæorum mendacitatem, quæ adhuc eum Afino expectat ad pedem montis, nec adhuc in Moyli faciem potest intueri, nostrum conuertamus sermonem; & primo, quid de Authore omnium sentiant, videamus. Dicunt enim eundem esse Deum, & vniuersorum creatorem, sed tres personas esse in Deitate, non credunt, nec quid sit esse personas in Trinitate attendere volunt. Vnitatem quidem essentia credunt, sed Personarum pluralitatem non concedunt. Hoc autem rationibus & autoritatibus sic probare conantur. Si vnus est Deus, sicut clamat Sacra Scriptura, quomodo asserit Christianus, tres res inter se distinctas, scilicet, Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, vnus esse Deitatis? quia si plures sunt, etiam plures Dij, & non vnus Deus esse videntur. Quomodo enim singularis natura vnus Personæ ab aliis distinctæ, esset natura alterius Personæ? Sic ita triplex Deus esse videtur, non vnus. Sed Dominus ad Israel per Moysen ait: (a) *Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus vnus est.*

Non ergo triplex, sicut Christiani dicunt hic, nugantes, Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus Sanctus. Alius item Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, & interim negant tres Deos esse. Quæ est hæc monstruositas, vt in Trinitate sit Vnitas, & in Vnitate sit Trinitas? Quomodo vnus solus Deus est, si plura sint Deus? Qui hoc dicunt, Deos constituunt alienos, contra præceptum Domini qui ait: (b) *Non habebis Deos alienos.* Qui vnum quidem & solum esse Deum dicunt, & plures tamen esse asserunt. Si Deus voluisset vt Iudæi crederent tres personas esse vnum Deum, & Trinitatem esse in vnitatem, eis explicuisset sicut cetera ad fidem pertinentia explicuit: quia, vt Christianus ait, sicut ad fidem pertinet vnitas, ita & Trinitas; sed de hac nec Patriarchæ, nec Prophetæ mentionem fecisse leguntur. Item, si Pater genuit Filium, necesse est igitur gignentem tempore præcessisse genitum, & aliquam particulam de substantiâ gignentis decisam fuisse. Item: Nulla pluralitas potest esse in Deo, vbi est summa & perfecta simplicitas. Item: Quod omnifatiè simplex est, nihil de se gignere potest.

¶ CAPVT

(a) Deut. 10. (b) Exodi 30. 23.

CAPVT II.

*Solutio prædictorum, & quod verè vnitas est in essen-
tia, & pluralitas in Personis.*

AD primam obiectionem sic respondemus: cū dicitur vnus, vel vnus naturæ Deus est, nulla triū Personarū excluditur, quia ipse sunt vnus Deus, & vnus naturæ, veluti dici potest de his vocibus adiectiuis, albus, alba, album; qui profert enim vnā, nullam aliarum vocum excludit, quia sunt vnum nomen: nam licet istæ voces plures sunt, non tamen sunt plura nomina, sed vnum, & vnus institutionis nomen. Similiter, tres personæ sunt vnus, & vnus essentiæ Deus. Quamuis enim in naturalibus verum sit, tot esse substantias vel naturas, quot sunt subsistentes personæ; tamen qui naturam creauit, naturæ subiectus non est: licet enim tres sint Personæ, vnus tamen sunt naturæ; quia si pluralitas esset naturarum, plura dicerentur esse rerum principia, quod abhorret fides catholica. Et quamuis Deus sit trinus, non tamen est triplex, nam triplex notat partium, vel naturarum pluralitatem: in Deo autem, tres Personæ non sunt quasi tres partes quæ Deum constituent; quia si hoc esset, Deus simplex non esset, & sic non esset suæ essentiæ principium; nam omne compositum est genitum. Non sunt ibi etiam plures naturæ, quia sic plures essent dij, vel vnus Deus triformis esset, quod Christiana abhorret Religio. Dicimus ergo, quod alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen alius Deus est Pater, alius Deus est Filius, alius Deus est Spiritus Sanctus, sicut hæc vox, albus, est alia quam hæc vox, alba, non tamen aliud nomen. Dicimus etiam: quod iuxta Fidem catholicam non est aliqua monstruositas, sed demonstrata veritas, hæc est, demonstrata ratione, & modo probabili. Dici-

mus quoque, vnitas est in Trinitate, & trinitas in vnitate, & tres esse vnum Deum, non tamen constituimus Deum alienum, cum illæ tres personæ sint vnus Deus, & vnus naturæ. Idè autem hoc mysterium Deus Iudæis in veterilege figuris velauit, sicut & alia ad Fidem pertinentia, vt secundum temporis accessum, Christianæ Religionis Fides haberet progressum, Nam ante legem Mosaicam sufficiebat alicui credere quod vnus esset Deus, idemque remunerator esset bonorum, & punitor malorum, ita tamen vt reuerentia viuendi responderet reuerentia Fidei. In veteri tamen testamento, seu tempore legis Mosaicæ, maiores quibus reuelatum erat, credebant Deum trinum & vnum; simplices verò, venerabantur ipsos maiores, credentes quod ipsi credebant, & in hac Fide saluabantur. Postquam verò Apostoli Trinitatis Fidem prædicauerunt, vbique omnes adulti & discreti tenentur credere Deum trinum & vnum.

Nec oportet, si Pater genuit Filium, quod ibi facta sit decisio: cum enim Pater omnifariam simplex sit, de se Filium non genuit per substantiæ decisionem, sed secundum naturæ integritatem, ita vt tota substantia Patris sit substantia Filij; quod autem Pater Filium genuerit, probabitur infra. In Trinitate verò secundum aliquid attenditur pluralitas, & secundum aliquid identitas; quia in Personis pluralitas, in naturâ & essentiâ, identitas.

Dicimus etiam, quod in naturalibus, nullum simplex ex se aliquid gignere potest; vnde nec anima animam, nec Spiritum Spiritum Spiritus: in diuinis autem, ratio longè alia pactum reformat, nec diuina generatio humana respondet: quia sicut natura Dei omnem superat naturam, sic Dei generatio superat humanam. Vnde Ilias: (a) *Generationem eius quis enarrabit?*

CA.

(a) Iſaia 53. v. 8. (c) 2. imo (a)

CAPVT III.

Quibus authoritatibus, Philosophorum & Theologorum, & quibus rationibus, & similitudinibus locorum, ostenditur, quod tres sunt Personæ diuinae, & vna earum natura.

Quod autem tres sint personæ diuinae, & vna earum natura, authoritatibus & rationibus, & similitudinibus varijs potest ostendi. Nec solum authoritatibus Theologorum, verum etiam Philosophorum. In principio Genesios, secundum Hebraicam veritatem, legitur, Heloym, vbi nos habemus, Deus; et alibi, eloah enim est singulare nomen huius nominis, Heloijm, sicut Deus, singulare huius nominis, dij, Ergo, vbi nos habemus; (a) *In principio creauit Deus calum & terram*, Hebraei habent, *In principio creauerunt dij, vel domini, calum & terram*. Sed quos vocat Moyses deos vel dominos, nisi tres Personas diuinas? Non Angelos, quia Angeli non creauerunt calum & terram, imo, creati sunt. Vnus autem Deus est qui creauit calum & terram. Cum ergo Moyses dixerit pluraliter, deos vel Dominos, illa pluralitas aut ad diuinam naturam refertur, aut ad Personam: sed non ad diuinam naturam, ergo ad personam; ergo tres insinuat personas diuinas, quæ sunt vnus Deus. Consequenter etiam introducit Deus loquens in hunc modum: (b) *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Cum ergo Deus hic introducat loquens, quæritur, ad quem, vel ad quos loquatur, cum dicit, faciamus. Ad Angelos videtur nullo modo loqui; non enim vna est imago vel similitudo Dei & Angelorum iuxta quam factus sit homo. Restat ergo vt Deus Pater loquatur ad Filium, & ad Spiritum Sanctum; vel sit communis vox

trium Personarum, iuxta quarum imaginem factus est homo. Vna autem est imago Patris & Filij, & Spiritus sancti, quia vna natura. Vbi etiam diabolus loquitur ad Euam, dicit: (c) *Eritis sicut Dij scientes bonum & malum*. Quid per Deos intelligit tibi diuina scriptura, nisi tres Personas diuinas? Angeli enim hoc nomine non intelliguntur. Vt enim dicit Scriptura, in hoc voluit Deo esse similis Eva, quod appetijt esse prædita diuina scientia. In Isaiâ etiam legitur, quod Angeli clamabant: (d) *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*. Sed quid insinuat illa trina nominis repetitio, nisi Personarum Trinitatem? id est, Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum: vt sit sensus, Sanctus Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus sanctus. Et vt insinuetur natura vnitas, legitur in singulari numero: Dominus Deus Sabaoth. De Abraham legitur in Genesi, quod (e) *tres vidit, & vnum adorauit*. Per quod insinuat, quod in tribus qui apparuerunt, intellexit trinitatem: & quia vnum adorauit, intellexit in Trinitate Vnitatem; & ita intelligitur adorasse Deum trinum & vnum. De Filio etiam David ait: (f) *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*. Si Dominus dixit Domino, alius fuit qui dixit, alius cui dixit: sed Deus Pater hæc dixit, ergo alius fuit cui dixit; sed eum David vocat dominum suum, ergo vel Deum vel Angelum; sed non Angelum; Angelo enim non dixit Deus, sede à dextris meis, sed potius pertinet hoc ad Filium, qui existens Deus, sedet à dextris Domini, id est, æqualis est Patri. Æquales enim sedere solent à dextris Principum. In alio psalmo legitur: (g) *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Exquisitè præsens conuenit præterito: nam præsens in se habet recentiam, & præteritum in se habet fluxum, & futurum in se habet expectationem. Vnde nihil proprie fuisse dicimus, nisi quod esse desijt; nec in præsentii

(a) Gen. 1. v. 1. (b) Supra. v. 26. (c) Gen. 3. v. 5. (d) Isaiâ. 6. v. 3. (e) Gen. 18. (f) Psal. 109. (g) Psal. 2. v. 7.

aliquid esse, nisi quod recenter incipit: nec futurum esse, nisi quod nunquam fuit, nec est. Vt, paries fuit albus, & modo est niger, & cras erit flauus. Comparatione tamen illorum quod simul durat cum eo quod iam præterijt, & adhuc durat cum eo quod modo incipit, & duraturum cum eo quod non est, sed erit; dicimus ipsum fuisse, & esse, & futurum esse. Vt scilicet, fuit homo, & est, & erit. Noluit ego Author iste dicere, ego hodiè gigno te, ne coniungendo duas notas præsentis, innueret recentiam generationis. Nec dixit, olim genui te, ne dum duas notas præteritionis coniungeret, generationis fluxum innueret. Ideò dixit, *ego hodie gigni te, vt recentiam remoueat apponendo præteritum, & apponendo præsens remoueat fluxum.* (a) Nabuehodonosor etiam qui erat gentilis, dixit se in fornace vidisse quartum similem Filio Dei. Et Mercurius Philosophus in Eclepsia, ait: (b) *Deus æternus facit Deos æternos.* Quid per Deum intellexit, nisi Patrem? quid per Deos æternos, nisi Filium & Spiritum Sanctum? qui dicuntur dii, id est, diuinæ personæ, & verè æternæ. Fecit autem posuit, pro, genuit, dum lapsus sermone, ait, fecit Deos æternos. Idem Mercurius in libro qui inscribitur, *Logostileos*, id est, verbum perfectum, ait: (c) *Deus summus, secundum fecit Deum, & eum dilexit tanquam filium suum vnigenitum, vocauitque eum, Filium benedictionis æternæ.* O quam eleganter dixisset Hermes Mercurius, si pro, fecit, posuisset, genuit.

Iesus etiam Filius Sirach, qui inter Iudæos magnus reputatus est, in tuo libro, qui liber Sapientie inscribitur, Filium Dei in hunc modum introducit loquentem: (d) *Ego in altissimis habitauis, & thronus meus in Columna nubis.* Et alibi: (e) *Antequam quidquam faceres ab initio, eram cum eo sunctus, disponens.* Quis loquitur hic nisi Filius, qui

cum Patre ab æterno cuncta disposuit. Et alibi ait: (f) *Et ego parturiebar.* Quis fuit qui ante mundi initium parturiebatur, nisi Filius Dei, quem ab æterno genuit sine initio? De Spiritu Sancto mentionem fecit Liber Geneleos, vbi dicitur, (g) *Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Et in psalmo. (h) *Flauit spiritus, & fluxerunt aqua.* Et in alio psalmo. (i) *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.* Et in Isaia: (k) *Requiescet super eum Spiritus timoris Domini.*

CAPVT IV.

Idem Rationibus probatur.

Idem rationibus potest probari: quod legitur de numeris, ad numerata referendum est: quia quod dicitur de proprietatibus subiectorum, ad ipsa subiecta referendum est. Vnde, cum in Arithmetica dicatur, quod *sola vnitas indiuisibilis simplex, est origo omnis pluralitatis*, ad res subsistentes istud videtur referendum; sed in creaturis nullum existens subsistens inuenitur actu & natura simplex, & indiuisibile, quod non sit aliqua specie compositionis compositum; ergo in alio existente oportet nos inuenire illam ineffabilem simplicitatem; restat ergo & hanc esse in creatore, cum in creatura inueniri non possit. Quia sicut ab vnitate indiuisibili omnis procedit pluralitas quæ diuisibilis est, ita à creatore inuariabili omne procedit variabile, quia ipse manens stabilis dat cuncta moueri. Et sicut in vnitate & numero resultant creatoris & creaturæ imago, ita & Trinitatis similitudo: in proprietate enim vnitatis quodam modo resultat vestigium Trinitatis; quia vt apud Arithmeticum legitur, vnitas gignit seipsam. Inter vnitatem autem genitam & gignentem, quædam inuenitur æqualitas; in quo ergo subsistente hoc poterimus inuenire, nisi in Deo? Deus enim gignit

(a) Danielis, 3. v. 92. (b) Mercurius Philosophus. (c) Idem. (d) Ecclesiast. 14. v. 7. (e) Proverb. 8. (f) Ibdem. v. 25. (g) Gen. 1. (h) Psal. 147. v. 18. (i) Psal. 50. v. 15. (k) Isaie 11.

gignit Deum, & non alium Deum à Deo gignente, imò, genuit illum qui est idem Deus cum gignente. & est ibi perfecta æqualitas gignentis & geniti, sine conuenientia, seu connexus, qui dicitur Spiritus Sanctus, in quo Pater & Filius conueniunt. Vnde & Philosophus ait: (a) *Monas gignit monadem, & in se suum reflexit ardorem.* Ergo aut in nullo subsistente inuenies quod de vnitae dicitur aut in vnitae & trinitate diuina reperitur. Præterea, sicut Deus ab æterno fuit sapiens, ita sapientia sua fuit ab æterno quæ ab ipso procedit, & ita Sapientia Patris à Patre nascitur, & sic est proles Patris: ergo Filius Patris. Notio enim illa qua Deus & se, & vniuersa nouit à se condita, alia ab ipso est, quia ex ipso & in ipso, quæ quia non est aliud in substantiâ ab eo ex quo est, Filius nominatur, eâ similitudine, quia sicut in naturali generatione Filius à Patre in Personâ alius est, substantiæ tamen eiusdem: ita Dei & ex ipso productæ notionis vna est existentia, & tamen alia persona. Quia, sicut diximus, eadem non potest esse ex se ipsa. Hoc tamen interest in dictâ similitudine quæ data est, quod in humanâ generatione Patris & Filij, vna est substantia specie, non singularitate, Dei verò & suæ notionis, singularitate vna est essentia.

Sic igitur quod in Theologicis Filius appellatur quia est ex Deo, non idem personaliter esse potest, in ipso autem est tantum vna deitas, ergo diuersorum personaliter est vna essentia, vel illa notio qua Deus nouit omnia, non est Deus de Deo. Deus autem notionem suam diligit. Quis autem est nexus & conuenientia Patris & Filij, nisi Spiritus Sanctus, qui ab utroque procedit? Nonne de huius processione dicit Psalmista, emitte spiritum tuum & creabuntur; quæ est enim illa Spiritus Sancti emissio nisi Spiritus Sancti à Deo processio?

Bibliothec. Ord. Cisterc.

(a) *Mercurius Trismegistus,*

CAPVT V.

Similitudinibus sic.

Similitudinibus idem probatur. Vestigium enim Trinitatis apparet in animâ, Mens humana meminit sui, diligit se, variè intelligit se. Hoc si cernimus, nondum quidem Domini Trinitatem, sed imaginem Dei cernimus. Hic enim quædam apparet Trinitas, memoriæ, intelligentiæ, & amoris. Hæc igitur tria potissimum tractemus, memoriâ, intelligentiam, voluntatem; hæc tria non sunt tres vitæ, sed vna vita, nec tres mentes, sed vna mens, vna essentia. Memoria verò dicitur ad aliquid, & intelligentia & voluntas, siue dilectio, similiter ad aliquid dicitur, vita verò ad seipsam, & mens, & essentia. Hæc igitur tria, eo sunt vnum, quo vna vita, vna mens, vna essentia, & quidquid aliud, ad seipsa singula dicuntur, & simul non pluraliter, sed singulariter dicuntur. Eo verò tria sunt, quo ad se inuicem referuntur, ista tria sunt in mente hominis, & sunt vna mens, nec tamen intelligentia est memoria, nec memoria voluntas, nec voluntas intelligentia, aut memoria.

Aliâ etiam similitudine idem probatur: sunt duæ candelæ sibi vnitæ, sibi similes, sibi æquales; si accendantur, vnâ habent lucem, nec maior, nec magis vnus lux quam alterius. Sed trium est lux vna & indiuidua, sicut in vna Trinitate sunt tres personæ, nec vna persona maior quam alia, nec vnus maior vel alia natura quàm alterius. Pater autem spiritualiter dicitur lux, Filius splendor, Spiritus Sanctus flamma. Idem Pater dicitur lux, quia lucet à seipso, non ab alio; & quia ab eo lucet lux illuminans, id est, Filius, & lux inflammans, id est, Spiritus Sanctus, Filius idem dicitur splendor, quia sicut splendor procedit à luce & splendore, ita Spiritus Sanctus

Ggg

Aut

ctus à Patre & Filio: & sicut flamma tria facit, vrit, splendescit, succendit; sic Spiritus sanctus vrit vitia, splendescit peccata, succendit gratiã, Similiter in Sole considerantur tria, Solis substantia, radius à Sole procedens, calor ab utroque progreditur: tam radius quam calor coævus est Soli. Tres ergo sunt, Sol, radius, calor, in vna tamen substantia sunt. Similiter, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, sunt in vna deitatis substantia, Pater à nullo, Filius à Patre, Spiritus Sanctus ab utroque Patre & Filio, Filius & Spiritus Sanctus coæterni Patri.

CAPVT VI.

Opinio Iudaorum, qui dicunt quod lex Mosaica non est abolita, sed adhuc est obseruanda.

Intendunt etiam probare, legem Mosaicam non esse abolitam, sed adhuc esse obseruandam in hunc modum: si lex bona est, & à Deo data est, obseruanda est, nullum enim aliãs decretum obseruandum, si Dei mandatum non obseruandum. Quod si partem Christiani excipiunt, & aliam obseruandam esse dicunt; dent nobis consilium, quomodo illud effugiemus maledictum; (a) *Maledictus homo qui non permanserit in omnibus qua scripta sunt in lege.* Legislator nihil excipit, sed vniuersaliter omnia mandata obseruari præcipit; Christiani autem ad suum arbitrium, legis & mandatorum obseruantiam determinant.

CAPVT VII.

Determinatio Præmissorum.

Ad hæc, respondemus, legem esse bonã, & à Deo datam dicimus, ac idcõ, quid-

quid in eã scriptum est, diuino sensu intellectu, suis temporibus obseruatum & obseruandum esse sentimus; ea verò diuino intellectu intelligenda erant, quæ si ad litteram accipimus, multa sibi repugnantia videmus. Cum enim Moyses dicat, (a) *Vidit Deus cuncta qua fecerat, & erant valde bona, quid est quod in lege quædam dicantur munda, quædam immunda? Ad litteram quidem non est immundum, quoniam cit valde bonum: nec solum ea prohibentur in lege, quæ sui naturã nociuã sunt homini ad vescendũ, verũ etiam quæ gustu iucunda, & æque salubria ad comedendum existunt. Aliquid ergo sacramenti hæc in se continent, quæ licet à Deo dicta sint, tamen à se inuicem ad litteram omnino dissident. In exordio autem, inter alia præcepta, de faciendo altari Dominus Moysi iubiit præcipit: (c) *Altare de terra facietis mihi; in sequentibus autem legitur sic: (d) Fecit itaque Moyses altare thymiamatis de lignis Setim. Et alibi: (a) Fundauit Bases aneas in introitu Tabernaculi.* Multum itaque aduersum videtur, vt aliud & aliter quam Dominus per Moysen iubet, ab ipso Moysè agatur. Aliter ergo quam littera sonat hoc accipi oportet.*

Item, ad litteram quomodo stare potest, quod Deus prohibet, (f) *ne homo arat in Boue & Asino?* Onus aliud quodcunque tibi placet Asino imponere, non vetat lex, & ponere iugum cum Asino, quasi non licet, cum ad pascua bouem cum Asino ducere licet, in pascuis simulesse, & compasci permittit lex, & arare simul prohibet, & interdicit. Si autor propterea hæc vetat, quia hoc animal immundum esse perhibetur, cur non etiam arare bouem cum equo vel alio animali immundo prohibetur in lege, hanc non solum in ijs quæ dicta sunt mandatis, sed etiam in pluribus alijs legalibus ceremonijs contrarietatem videmus, nisi ea competent

(a) Deut. 27. v. 26. (b) Gen. 1. v. 31. (c) Exodi. 20. (d) Exodi. 37. (e) Exodi. 26. & 27. (f) Deut. 22. v. 10.

venti sensu intellexerimus. Discreto itaque & diuino sensu hæc intelligenda sunt & discutenda. Si vero legem debito sensu accipimus, omnia legis mandata debita obseruatione obseruare poterimus; quædam ad litteram, & sine vilo figuratum velamine dicta esse accipiendo, quædam ad figuram, & profundo velamine obumbrata esse intelligendo; quædam ad tempus obseruari iussa sunt, quædam sine vlla temporum determinatione. Quæ enim alicuius Sacramenti prænunciatiua erant, & veritatis figuram faterentur, suo tempore, manifestatâ rei atque veritatis præsentia, oportuit vt eorum nõ remaneret prænunciatio & figura. Nam sicut ipso suo loquendi sensu vtimur verborum vicissitudinibus, dicendo, erit, quamdiu futurum est ipsum quod erit; prorsus omittentes in præsentia, & assumendo, est; cumque ipsum iam præterisse significantes, vtimur, fuit, sic in rebus prænunciatiuis alicuius Sacramenti, vbi præsens manifestatur Sacramentũ, eius iã superflue seruaretur figura, seu signum. Quæ alicuius ministerij significatiua non erant, sed seu fidei veritatem insinuant, seu charitatis ædificationem commendant, ea à Iudæis & Christianis, non ad tempus, sed in perpetuum seruanda sunt, eorumque transgressio nullatenus potest mala non esse.

CAPVT VIII.

Opinio Iudæorum, qui dicunt quod diuina sanctiones vt tunc, non sunt mutanda.

Item Iudæi sic opponunt: si Sermo Dei ad tempus seruandus est, eoque sermone annihilato, alius alio tempore obseruandus est, sicque per temporum vicissitudines diuinæ sanctiones mutantur, quo pacto ratum erit quod

dicitur, (a) *In æternum Domine permanet verbum tuum: Et illud, (b) Calum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt? (c) Quid autem interest, cur Deus hoc animal immundum iudicet, illud autem mundum? Hoc vt permittit, illo vt prohibeat? (d) Quis enim audiuit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, vt illud agi permittat, illud fieri prohibeat? Iussis obsequendum est, & ei obsequi summa virtus est: prohibuit fieri, ergo non licet, ideoque si postea fiat, peccatum esse, ac dignum pœna debita puniendum: vt ergo seruemus litteram, figuras contemnamus; litteram, vt seruemus alterum. Quæ ratio ergo est damnare alterum? Seruemus ergo litteram, seruemus & litteræ figuram: maneat parus sensu nostro littera, maneat etiam & addatur spiritalis (si concessa sit nobis à Deo) mysticij latentis intelligentia. (e) *Abstineamus à porco, quia lex iubet, abstineamus & ab eo, si quid est quod per porcum significatur peccatum; non aremus in Boue & Asino, quia legislator prohibuit, & si aliqua intellexerimus per Asini & Bouis copulam, fas est vitare, imò peccatum est non vitare. Ita & de cæteris. Ita enim lex adimplenda esse censetur, & adimpletur.**

CAPVT IX.

Solutio Præmissorum.

AD hæc dicimus, quod sermo diuinus nullomodo annihilatur, diuinæ sanctiones non mutantur; (f) quia Christus non venit soluere legem, sed adimplere. Vndè ipse ait: (g) *Amen dico vobis, tota vnum, aut vnus apex non prateribit à lege, donec omnia fiant.* Non igitur vult eam soluere, sed adimplere. Lex prohibet homicidium, Christus iram & odium: lex prohibet adulterium carnis, Christus & ipsum appetitum cordis.

Ggg 2

Nobis

(a) *Psal. 118. v. 89.* (b) *Marci 13. v. 31.* (c) *Matth. 24.* (d) *Isaia 40. v. 13.* (e) *Leuitici 11. v. 7.* (f) *Matth. 5.* (g) *Ibidem. v. 18.*

Nobis lex prohibet uti carne porcina, & ea tunc abstinentia nobis necessaria erat, quoniam veritatis futura figura erat, & figura seruanda erat, donec adesset ipsa veritas; nunc autem nobis necessaria non est, quando ipsa veritas figuram iam præfens adest: quamuis abstinere liceat, & multi nostrorum abstinere non solum ab ea, sed ab omni carne, & vno & eodem Iudice se nostrum quique tuetur. (a) Moyses carnem suillam appellauit immundam, uti eam prohibet, & propterea dicitis, uti ea non licet: Moyses non alius, sed idem ipse carnem suillam dicit mundam & valde bonam, & eam ad vescendum sicut cetera scribit Deum fecisse bonam, & ideo dicimus quia, uti ea licet. Postquam enim denunciauit Deum fecisse omnia, & Pisces maris, & volucres cali, & cuncta animantia terræ, in quibus est anima viuens, non longè intra, subdidit: (b) *Vidit Deus cuncta qua fecerat, & erant valde bona.* Quod valde bonum est, nulla ex parte malum est, quod vero nulla ex parte malum est, quomodo malum & immundum est? quidquid ergo in carne suilla est, non malum aut immundum, sed mundum & valde bonum est, atque uti licet. Quia vero per hoc animal voluptas & immunditia figuratur, immundum propter hoc animal esse iudicatur, & ea immunditia uti non licet. Si ergo mundum & immundum esse animal intelligitur, & eo uti, & non uti nobis permittitur. Eadem ratione licet & asino arare, & prohibetur ne aremus in Boue & asino. Qui ergo terram colit, aret in boue & asino, si melius non potest, quia Deus permittit, qui hæc omnia humanis vsibus creauit. Sed Vos qui vngulam findit & ruminat, ad excolendam terram omnino idoneus, Rectorem Ecclesiæ signat discretum, in his quæ agit sensum habentem, qui mandata Dei meditat, ac

meditando apud se ruminat die ac nocte, non solum sibi vtilem, sed etiam alijs. Huic non est associandus alter moribus indiscretus, sensu Idiota, & litteris imperitus, quia non solum verbo est inuivis, sed suo prauo exemplo alijs nociuus existit.

CAPVT X.

Quibus Auctoritatibus & rationibus probatur, quod Lex quantum ad litteram, mortua sit.

Quod aut vetus Lex in de consuetudine abierit, Auctoritatibus & rationibus potest probari. Ait enim Dñs, per Prophetam, (c) *Consummabo Testamentum nouum super domum Iuda, & super domum Israel.* Quid vocauit nouum testamentum, nisi legem Euangelicam, qua superueniente, vetus dicitur cessare, quia simul seruari non potest utraque; adueniente enim veritate, dicitur umbra cessare. Item, Dauid ait in psal: (d) *Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem vti que, holocaustis non deleberis.* Et Isaias: (e) *Sacrificia vestra odit anima mea.* Item: (f) *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi.* Holocaustum & pro peccato non postulasti, &c. Et alibi: (g) *Non in sacrificijs tuis arguam te, holocausta, &c.* (h) *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis, Hircos.* Videmus etiam apud Iudæos in magna parte cessare quæ ad legem pertinent: non enim est apud Iudæos Sacrificium, vel hostia, non Propheta, non Lex, non Sacerdos, non templum, non locus Sacrificij, & quid opus ire per singula? in maximâ parte abolita est Lex: videtur ergo quod Lex locum non habeat. In Serhale etiam loquitur Helyas, quod mundus duraturus est per sex millia annorum, & duo millia fuisse vanitatis, quod refertur ad tempus quod fuit ante legem Mosaicam, duo vero

(a) *Leuitici. 11.* (b) *Gen. 1. 31.* (c) *Baruch. 2. v. 35.* (d) *Psal. 50.* (e) *Isaia 1.* (f) *Psal. 39.* (g) *Psal. 49. 2. 8.* (h) *Ibid. v. 9.*

millia tegis Moſaicæ, ſequentia duo millia, Meſſiæ. Sed inaniſtimum eſt, pluſquam quatuor annorum millia tranſiſſe; ergo maniſtimum eſt legem tranſiſſe, & Meſſiam veniſſe.

CAPVT XI.

Quibus rationibus muniti Iudæi, probant Meſſiam non veniſſe.

PROBANT etiam Iudæi Meſſiam non veniſſe, in hunc modum: ait Iſaias: (a) *Erit in nouiſſimis diebus mons domus Domini præparatus in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes, venite & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob.* Si autem iam Chriſtus venit, ubi in toto Orbe retiarum niſi apud gentem pauperulam Iudæorum, dicitur, aſcendamus ad montem Dei Iacob? Alij enim dicunt, eamus ad domum Petri, alij ad domum Pauli, alij etiam, ad domum Martini, ſed nullo modo ad domum Dei Iacob. Audiant adhuc Chriſtiani de Aduentu Chriſti ſequentia: (b) *Et conſtabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces; non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium.* Nunquid Ordo Militariſiam conſtat gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces? vix Fabri ſufficiunt, vix ferrum ſufficit armis militariſibus fabricandis. Vbi terrarum inueniri poteſt, non leuabit gens contra gentem gladium? gens contra gentem effuſis viribus præliatur, regnum aduerſus regnum excitatur, ab ineunte ipſa puerilitate quiſque ad prælium exercetur. Conſtat ergo, quod Chriſtiani aliter longè de Chriſto & de aduentu eius quam verum ſit, credant.

CAPVT XII.

Solutio Chriſtianorum.

AD hæc reſpondentes, dicimus, quod iam venerunt illi dies nouiſſimi, in quibus præparatus eſt: *Mons Domini in vertice montium.* Mons ille, Chriſtus eſt, in quem iam vniuerſe fines terræ credunt, iam adorant in conſpectu eius vniuerſe familiæ gentium, & vna concordia voce dicunt, (c) *Eamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob,* id eſt, ad domum Dei quem coluit Iacob, quem coluit Aaron, ideo oſtenditur vnum Deum eſſe & eorum qui ante legem fuerunt Fideſium, & eorum qui ſub lege extiterunt, & eorum qui nunc exiſtunt credentium in Deum. Quod autem arguunt nos ſuper hoc quod dicimus, eamus ad domum Petri, ad domum Pauli, ad domum Martini; nullus qui ſanè ſapit, hoc ita dictum intelligit: nullam quippè domum Petro vel Paulo facimus, ſed in honore atque memoria Petri ſeu Pauli, eam Deo dedicamus, nec vlli Pontifici dicere fas eſt in conſecratione eccleſiarum, tibi Petro vel Paulo hanc domum conſecramus, ſed potius dicitur Deo conſecrari. Et quamuis vniuerſe eccleſiæ Deo conſecrentur, tamen vna eſt domus Dei, vna Dei Eccleſia, quæ eſt, omnium fidelium Conuentus.

Ad hanc domum Dei accedit, qui de vnitatē Eccleſiæ eſt; in hac domo Dei adoratur mons montium, & Chriſtus, Sanctus Sanctorum. Hic peccata remittuntur; non ſolum homicidium prohibetur, verum etiam ira & odium tollitur; uti gladio & lancea non permittitur, quia qui renunciat iræ & odio, fas illi eſt ut renunciet lanceæ & gladio: multo quippe facilius eſt conſtare gladium ſuum in vomerem, & lanceam ſuam in falcem, quam timore cordis ſubmiſſo,

Ggg 3.

humilem

(a) Iſaia 2. v. 2. & 3. (b) Ibidem. v. 4. (c) Supra.

humilem fieri ex superbo, seruum ex libero, abnegare uxorem, domum, filios, agros, arma, equos, & omnia quæ possidet, ad hæc, vt seipsum abneget. In hac domo Dei adimpletur quod per Iaiam dicitur: vitulus, Leo, ovis, simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Paruulus Leonem & Ursum minat cum agno cum in domo Dei Pastor, id est Prælati. Nobili & ignobili, potenti & impotenti, forti & infirmo imperat, puer non sensu, sed malitia paruulus.

Quod autem Christus iam venit, varijs auctoritatibus probatur: ait Iacob: (a) *Non auferetur Sceptrum de Iudâ, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.*

Sensus est, quod Reges vel duces Iscaelitici populi de tribu Iudæ descendentes, duraturi erunt, vsque ad aduentum Christi, qui est expectatio gentium. Regis fuerunt in Israel de tribu Iudæ, a Dauid vsque ad Iosiam, postea duces, vsque ad Natiuitatem: sed tempore Natiuitatis Christi, regnauit alienigena, Herodes, nec postea ducem vel Regem habuerunt Iudæi de tribu Iudæ: ergo Messias venit.

Idem manifestè ostenditur ex verbis Danielis; in I. enim capitulo vbi introducitur Gabriel loquens ad Daniëlem in hunc modum, (b) *Septuaginta Hebdomades abbreviata sunt super populum tuum, & super urbem tuam sanctam, vt consumatur prauaricatio, & spem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adiuuatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum, scito, & aduerte ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem vsque ad Christum ducem, (c) Hebdomades septem, & Hebdomades sexaginta duæ erunt. His verbis, Christi incarnationem designat Angelus, qui legem & Prophetas impleuit, peccata tulit, & iustitiam adduxit, & vinctus est oleo lætitiæ, (d) præconfortibus suis, & propo-*

nit Hebdomadas non dierum, sed annorum, vt septem anni sint hebdomada vna; abbreviata vero dicit, vt intelligamus annos Lunares, qui breuiiores sunt Solaribus, vndecima diebus. Septuaginta ergo hebdomadæ annorum Solarium, faciunt annos quadringentos septuaginta quinque. Et vero, ab exitu Sermonis vt reædificetur Hierusalem, vsque ad Christum ducem, fluxerunt anni Lunares quadringenti nonaginta; numerantur autem, à vigesimo anni Artaxerxis, in quo Nehemias Pincerna eius impetrauit ab eo, vt restituerentur muri Hierusalem, & restituit eos in multa angustia. Ab illa inquam licentia à Rege accepta, & vsque ad Christi passionem, fluxerunt anni Lunares quadringenti nonaginta; & hæc summa annorum computatur, secundum annos Regum qui descenderunt, vsque ad octauum decimum Tiberij Cæsaris, & statim desolatio. Intercidit Daniel modicum de ædificatione facta per Nehemiam, dicens, & rursus ædificabitur platea, & muri in angustia temporum, de septuaginta Hebdomadis superauit Daniel vltimam dicens: confirmabit autem pactum hebdomada vna; quod intelligendum est, de tribus annis & dimidio quibus prædicauit Christus, & quod Patribus promiserat confirmauit. Nam iam tres anni & dimidium vnus hebdomadis nouissimè præterierant, quando baptizatus est Dominus, & in dimidio eiuldem hebdomadis residuo, circa finem, deficiet hostia & sacrificium, id est, veniente veritate cessabunt vmbrae, & in templo erit abominatio desolationis; id est, abominanda & desolanda erunt sacrificia post mortem Christi, & vsque ad finem mundi durabit hæc desolatio. Suprà posuit Daniel tempus mortis Christi, dicens, & post Hebdomades septuaginta duas (subaudi, & septimam & nouissimam, quam in duas partes diuisimus) occidetur Christus, & non

(a) Gen. 49. v. 10. (b) Danielis 9. v. 24. (c) v. 27. (d) Exponitur locus Danielis.

non erit populus qui eum negaturus est. Dixerunt enim, non habemus Regem, nisi Cæsarem. Et alibi, hunc nescimus unde sit. Quod vero sequitur, & ciuitatem & sanctuarium Dei dissipabit populus, ad septuaginta hebdomades non pertinet, sed Propheta de tempore Aduentus & mortis Christi prophetauit, quid venturum erat Populo qui noluit eum recipere dicens: & dissipabit ciuitatem & sanctuarium populus Romanus cum duce suo venturo, & finis erit vastitas, & post finem belli, statuta à Deo in æternum desolatio. Ex his, manifestum est Christum iam venisse.

Quarto etiam à Iudæis, pro quo peccato in tantâ miserâ sint constituti, & in tam diuturnâ captiuitate detenti? Antiquitas enim captiuitas eorum vel per septuaginta annos, vel Paulo amplius legitur prolongata fuisse, peccatis eorum exigentibus; sed penitentiâ ducti, à captiuitate liberabantur: At, post passionem Christi, in captiuitate continuè detenti sunt, iam per mille annos & amplius; sed pro quibus peccatis tam diuturnâ captiuitate detinentur, cum non transgrediantur modò legales obseruantias, sicut olim transgrediebantur, nec leguntur vnquam melius legem obseruasse, quam modò obseruant. Restat, quod pro peccato quod commiserunt in Christum, modo puniantur.

CAPVT XIII.

Quibus auctoritatibus probans Iudæi Christum non fore Deum.

Probant etiam Iudæi, Christum non fore Deum, auctoritatibus, sic: (a) *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* In vanum nomen Dei assumit, qui homini nomen & cultum diuinitatis attribuit; nam si (b) *vanitas est omnis homo,* qui hominem Deum credit, & Deum appellat, homi-

ni nomen cultumque diuinitatis attribuit. Item, in lege scriptum est, (c) *Qui fecerit se Deum occidatur.* Nullus ergo homo est Deus. Præterea, si (d) *nulla est apud Deum transmutatio, nec vicissitudo obumbratio,* quomodo penes eum potest fieri tanta rerum alteratio, vñ Deus homo fiat, Creator creatura, & incorruptibilis credatur esse factus corruptela? Quomodo accipitur, (e) *In principio Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli; ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent; tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt.* Quomodo idē Deus ipse est, si alteratus, homo potest fieri? Si Deus est immensus, quomodo parua humanorum diuisione membrorum potuit dimensus circumscribi? Si Deus est immensus, & incircumscrip- tus, quo argumentationis genere dicitur, quia dimensione corporeâ circumscriptus, totus sub angusto vno Matris utero potuit comprehensus teneri? Adhuc, si Deus est quo nihil maius vel sufficientius cogitari potest, quare necessitate coactus, humana calamitatis particeps, tantorum factus est confors malorum? Denique, si Deus factus homo, quomodo stabit quod ipse locutus est ad Moysen, non videbit homo & viuet? Multum repugnare videtur, vt Deus homo factus sit, & ab homine, vel ipsa matre sua videri non possit. Absit enim vt aliquid phantasticum circa Deum fuisse credatur.

CAPVT XIV.

Solutio Christianorum:

Ad hæc dicimus, quod necessitas maxima fecit vt Deus homo fieret, & per humanitatis suæ mysterium nos redimeret: Rationabile enim fuit, vt sicut per peccatum hominis genus humanum perierat, ita per hominem reduceretur.

(a) Exodi 20. 7. (b) Psal. 38. 7. 6. (c) Deut. 13. (d) Iacobi 1. (e) Psal. 101.

ceretur ad vitam, Sed purus homo humanum genus redimere non poterat, vt supra dictum est, quia hominis non est opus bonum, sed Dei: bonum enim quod fit in homine, à Deo est, nõ ab homine. Ad hoc ergo vt bonum ageret ex se, oportuit eum esse diuinæ naturæ; ex hoc ergo quod Deus homo fuit, bonum opus facere potuit, & non solum actione, sed etiam autoritate, quo genus humanum potuit redimere. Homo igitur factus est, non id desinens esse quod erat, sed assumens quod non erat, non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum, dicimus hominem factum. Et sicut anima rationalis & caro propter vnitatem personæ, vnus est homo, quamuis alterius naturæ sit anima, alterius caro: nec anima conuertitur in carnem, nec caro in animam, sed manente vtraque naturâ, personæ conseruatur vnitas. Ita Deus & homo per vnitatem Personæ, vnus est Christus, quamuis Deus nec in hominem conuersus fuerit; nec homo in Deum, sed diuisa sit hominis & Dei natura, indiuisa Dei & hominis persona, conseruetur & adoretur vnitas: neque enim omnia quæ ab aliquo modo fiunt aliud quam erant, desinunt id esse quod erant. In accidentium enim quorundam alteratione, cum homo niger fit albus, seu albus niger, superueniente altero, perit omnino alterum; & cum sit ex inermi factus armatus, vel ex nudo indutus, seu ex induto nudus, nihil prorsus in se sic alteratus homo vel accipit vel amittit. Suscipit ergo Deus hominem in vnitatem Personæ, ingenua bonitate sua, non nostra, ex multa necessitate, non sua, sed nostra. Ergo Deus immutabilis secundum quod Deus, mutabilis secundum quod homo; in circumscriptus in diuinitate,

circumscriptus in humanitate, inuisibilis secundum diuinitatem, visibilis secundum humanitatem. Et sic non assumitur nomen Dei in vanum, quia Christus non tantum est homo, sed Deus, cui nomen cultusque diuinitatis adscribitur. Nec est recens vel recentior Deus, quia æternus Deus, & ab æterno Deus, nec ipse fecit seipsum Deum, quia substantialiter est Deus. Ille enim facit se Deum, qui fingit se esse Deum, cum non sit. Nec est Deus alienus, qui verè est Deus; dij verò gentium alieni dij dicuntur, quia falso dii nuncupantur.

CAPVT XV.

Quibus Autoritatibus probatur Christum esse Deum.

Christum autem esse Deum, multæ probant autoritates. Ait enim Hieremias: (a) *Hic est Deus noster, & non estimabitur alius ante eum: hic aduenit omnem viam disciplina, & dedit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo; in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* (b) Item Michæas ait: *Et tu Bethleem Ephratha nequaquam minima es in millibus Iuda; ex te enim egredietur dux qui regat populum meum Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* De eodem ait Isaias: (c) *Prepara te Israel in occursum Domini Dei tui.* Et alibi de eodem ait: (d) *Et vocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Et alibi: (e) *Propter scelus quidem populi mei percussit eum, non propter suum, ac si dicat Pater: Permissi quidem Christum pati, nõ propter peccatum suum, sed propter populi dilectum.* Quia vt idem Isaias testatur, (f) *ipse peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Si ergo verum est quod B. Iob testatur, (g) *Non est homo qui non peccet,*

(a) Baruch 3. v. 36. 37. 38. (b) Mich. 5. 2. (c) Amos 4. v. 12. (d) Isai. 9. v. 6. (e) Idem 53. 8. (f) Ibidem, v. 9. 1. Petri. 2. 22. (g) Iob. 14. v. 4. secundum versionem LXX. vid. Cyprianum, 1. contra Iudæos, & S. Leonem, Serm. 1. de natiuitate.

peccet, nec infans cuius est vita vnius diei super terram, Si verum est quod David testatur: (a) Omnis homo mendax; & alibi: (b) non iustificabitur in conspectu eius, omnis homo viuens; plusquam homo est, qui peccatum non fecit. Dicitur est Christus Emmanuel, id est, nobiscum Deus, hoc est, Deus manens in naturâ nostrâ.

CAPVT XVI.

Quibus auctoritatibus muniti, dicunt, Christum non esse conceptum de Virgine.

Conantur etiam prædicti asserere, Christum non esse conceptum de Virgine. Ait enim auctoritas: (c) *Rorate cali desuper, & nubes pluuant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Quid per terram significatur, nisi Maria Mater Christi? quæ est huius terræ apertio, nisi Mariæ defloratio? In Ezechiele etiam legitur, (d) *quod clausa porta aperietur Principi.* Quid per Principem intelligitur, nisi Christus, Filius Ioseph? Et de ipso Christo, mater eius ait: (e) *Ego & Pater tuus dolentes quarebamus te.* Præterea, quomodo potest aliqua concipere vel parere, nisi viro cognita? Vbi autem Christiani dicunt, ecce virgo concipiet & pariet Filium, textus Hebræus non habet, Virgo, sed potius, abscondita, vel occulta.

CAPVT XVII.

Solutio Christianorum ad prædicta.

His auctoritatibus respondendo dicimus, quod per apertionem non intelligitur defloratio, vel libidinis fœditas, sed conceptionis fecunditas: aperta fuisse dicitur quantum ad Christi ingressum, non aperta per virum, sed sicut fenestra vitrea dicitur aperiri radio Solis,

Bibliothec. Ord. Cisterc.

(a) Psal. 115. (b) Psal. 142. v. 2. (c) Isaiæ 45. 8. (d) Ezech. 44. (e) Luca. 2. 48. (f) Isaiæ. 7. (g) Isaiæ. 7.

supra.

non per tracturam vel per diuisionem aliquam, sed quia radius eam intrat secundum sui subtilitatem naturæ. Hoc modo, imo subtiliori, dicitur porta clausa aperta esse Principi, quia Christus verum Virginis, per virginitatem clausum, intrauit ineffabili modo. Christus autem dicitur fuisse Filius Ioseph, quantum ad hominum opinionem, & quantum ad educationem. Secundum quæceptionem, illi qui alios nutriunt, eorum Patres dicuntur. Verum est, quod sine cognitione viri lege naturæ nulla potest concipere vel parere, sed in miraculis non est querenda lex naturæ. Illud autem quod Iudæi negant scriptum esse in Isaiâ, (f) *Eccc virgo concipiet & pariet, &c.* Septuaginta interpretes, viri fide & scientiâ approbati, ita interpretati sunt, & ita interpretari voluit ipse Propheta, dicendo, & scribendo, ecce, abscondita, dicunt, concipiet, & pariet Filium, sed si communi sensu abscondita, id est, domi reclusa intelligitur, & nihil aliud, quid mirum, quid nouum, in eo concepti, & eius mysterij signum esse voluit cum ait: (g) *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum, ecce abscondita concipiet, &c.* Hæc igitur nisi subtilius intelligantur, puerili omninò sensu & inani dicta esse a Propheta considerantur; quod quia credi & dici absurdum est, sensus est: abscondita, id est, ab amore virili & omni contagione peccati conseruata, concipiet. In Syro etiam idiomate, quod affine est Hebraico, Alma interpretatur, virgo; & vbi habemus, virgo, in Hebræo habetur, alma.

CAPVT XVIII.

Quibus auctoritatibus & rationibus probatur quod B. Virgo manens intacta, Christum concepit.

Quod autem gloriosa virgo manens virgo concepit, & sine virili semine, multiplex in-

Hh

siuat

sinuat autoritas, & multiplex etiam ratio. In Ezechiele legitur: (a) *Et dixit Dominus ad me, porta hac clausa erit, & non aperietur, & vir non intrabit per eam, quoniam Dominus solus ingressus est per eam, & erit clausa Principi, Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino, per viam vestibuli porta ingreditur, & per viam eius egreditur.* Hoc, ad litteram nemo potest explere; nam Dominus Deus qui per Prophetam loquitur, ait: (b) *Calum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum.* Et alibi: (c) *Calum & terram ego implebo.* Si inquam Dominus Deus Israel totus vbique est, vnde ingressus est per portam illam, & quo ingressus est, si Deus incircumscribitus? Quomodo eum in portâ sedere ad litteram accipi oportet? Quomodo clausa erit Principi, si Princeps ipse Dominus Deus Israel ingressus est per eam, & sedebit in eâ: vt comedat panem coram Domino, quem panem, vel cuiusmodi panem? vnde factum est, vel vnde delatum est? Comedet Dominus Deus Israel, & coram Domino, quis est alius ipse Dominus, vt comedat coram eo panem Dominus Deus Israel? Quia ergo ad litteram hæc accipi non possunt, per portam, aliud intelligi oportet, vt omnia considerentur, & considerata fieri posse videantur. Dominus ergo Deus Israel ingressus est per portam illam, ad nos egressus exiit, quia Deus homo factus in utero Virginis ex carne Virginis (non aliter ab originali peccato foret immunis) sicut in psalmo dicitur, tanquam Sponsus procedens de thalamo suo, ad nos homo exiit, atque Hieremia testante, in tertis visus est, & cum hominibus conuersatus est. Porta hæc erit clausa, quia viro clausa erit, nec vir transibit per eam; clausa Principi seruabitur, vt per eam ingrediat, quia Dominus Deus Israel ingressus est per eam: neque enim antè conceptionem & par-

tum mater eius viro cognita fuit, quoniam clausa porta erit, & vir non transibit per eam; neque post conceptionem & partum Christi, mater eius viro cognita fuit, quoniam clausa erit, & clausa seruabitur Principi; quoniam & totum hoc Dominicæ incarnationis mysterium sola virtute diuina sine humano contagio peractum est. (d) *Quod dicit Isaias, Rorate cali desuper, & nubes pluant iustum,* Rore, inquit, & nube celesti, hoc est, sola creatione, & operatione Dei, sicut paulò post subdit: *Ego Dominus creauis eum.* Aperta est terra, id est uterus Virginis, & protulit Saluatorem. Princeps ipse sedebit in ea, quoniam in ea quoque humanitate quam Christus pro nobis assumpsit, omnia sibi subdita accepit. Item Isaias ait: (e) *Generationem eius quis enarrabit?* Si eâ lege nascendi natus est Christus, qua alius homo, cur generatio dicitur inenarrabilis? Per hoc ergo quod inenarrabilis dicitur, aliûs modus nascendi in Christo fuisse intelligitur, secundum quem ipse conceptus est sine virili semine, Spiritus sancti operatione; & sic, mater Christo virgo permanens, Christum concepit. Item, si Christus conceptus est de virili semine, & seminibus Patris & matris conceptus est, in pruritu libidinis conceptus est, & sic in peccato natus: quia omnis in concupiscentiâ natus, peccato est obnoxius. Vnde Dauid loquens in personâ humani generis, ait: (f) *Ecco enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et in lege præceptum fuit, vt octaua die puer circumcideretur, vt ab originali peccato liberaretur. vnde scriptum in lege: (g) *Homo qui octaua die circumcisus non fuerit, peribit de populo suo,* (h) subaudi, æternaliter. Et alia autoritas dicit, quod infans unius diei non est sine peccato. (i) Sed, si Christus sicut quilibet alius in iniquitatibus conceptus esset,

& in

(a) Ezechielis 44. supra. (b) Isaias 66. 1. (c) Ieremia 23. v. 24. (d) Isaias 45. supra. Isaias 53. (e) Psal. 50. (f) Exodi 48. (g) Leuit. 12. (h) Iob, 14. v. 4. secundum LXX. Interpretes.

& in peccatis mater eum peperisset, quid ab alio differret? quomodo liber inter mortuos existeret solus? quomodo generatio eius inenarrabilis diceretur? Sed generationem eius idè obstupuit, & inenarrabilem dixit Isaias, quia neque in iniquitate mater eum concepit, neque in peccatis peperit; & idè inter mortuos liber solus extitit: ergò, quia sine peccato conceptus est, sine virili semine conceptus est, & sic mater eius eum sine peccato concepit; ergò cum virum in concipiendo non cognouit, in concipiendo, virgo permansit. Et idè quia Christus fuit sine peccato; hominem potuit liberare à peccato. Et quia omnis homo obnoxius erat peccato originali & pro præuaricatione primi parentis alto Dei decreto, post mortem, anima descendebat ad inferos; oportu- num erat vt per Christum ab inferis liberaretur genus humanum, & per Christum in cælum reuerteretur.

CAPVT XIX.

Quibus auctoritatibus probatur quod omnes ante Christi aduentum ad inferos descendebant, & quod necessarium fuit ad reducendum genus humanum, vt Deus hominem assumeret, & sibi mortem subijceret.

Quod autem omnes animæ ante Christi aduentum, ad infernum descendebant, multiplex probat auctoritas. Ait Iacob: (a) *Descendam ad inferos lugens Filium meum.* Et alibi ad Filios suos ait: (b) *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Vndè B. Iob, cui (domino teste) (c) *Non erat vir similis in terra: infernus domus mea est, & in tenebris straus lectulum meum.* (d) Tamen, liberationis spe erectus, paulo post addidit: (e) *Scio*

quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Qui Redemptorem testatur, vendatum siue captiuatum sese, & redemptum esse non inficiatur. audi & Beatum Dauid: (f) *Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me, & acceptam ab inferno animam, & redimendam dicit ab inferno.* Vndè & alibi exultans dicit: (g) *Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descendens in lacum.* Cui dicit, eduxisti, sanasti me, nisi ei de quo in alio psalmo dicit, (h) *Iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi?* & quoniam solus super occasum ascendere noluit, audi quid subditur: (i) *Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, & didisti dona hominibus.* Ezechias quoque moriturus ait: [k] *Ego dixi, in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.* Et postea subdit: [l] *tu autem eruisi animam meam vt non periret.* Hæc inquam, spes iustorum erat tunc morientium. Nemo ergo in cælum ascendebat, sed omnes qui tunc moriebantur descendebant ad infernum. Ne ergò homo in æternum periret, restitui hominem oportebat; restitui autem non poterat, nisi Deus hominem assumeret, necessitatem nostram subiret, contra aduersarium caudidicus noster existeret, & nostræ actionis negotium agens in suadendo, iustæ rationis iudicio aduersarium excutiens, causam nostram finiret. Restituendus itaque Deo erat homo, ac per hominem, qui Deo semetipsum abstulerat. Quis autem de communi massa restitueret, vix enim sibi iustitia cuiusque sufficit, quanto magis & proximo? non est immunis à peccato infans cuius vita est vnus diei super terrâ. Quod si nouus, vel aliundè natus homo, seu Angelus factus homo, hominem liberaret, non sic ad pristinum ingenitæ dignitatis statum restitui posset,

Hhh 2

(a) Gen. 37. v. 35. (b) Gen. 42. & 44. (c) Iob. 2. v. 3. (d) Iob. 17. v. 13. (e) Iob. 19. v. 25. (f) Psal. 48. (g) Psal. 9. v. 24. (h) Psal. 97. v. 5. (i) Ibidem. v. 19. (k) Isaias 38. 10. (l) Ibidem, v. 17.

posset, cum Angelis homo par creatus esset, non natura, sed rationis, & concessa libertatis gratiâ; ergo quia soli Deo creatori obnoxius erat, ad eundem libertatis statum, seu per hominem seu per Angelum restitui non valebat. A quo enim quis à seruitute redimitur, ei ad seruiendū obnoxius esse iudicatur. Quia ergo per alium plena hominis restitutio fieri non valebat, necesse fuit vt creator creaturæ subueniret, creaturam creator subiret, vt per ipsum creatorem homo restitutus, soli creatori ad seruiendum obnoxius esset, & hostis iurisdictionem supra humanum genus amitteret. Nihil ergo in Christo suum hostis inuenerat, qui neque in iniquitatibus conceptus erat, neque in peccatis parus fuerat, neque vllam prorsus peccati maculam viuendo contraxerat. Quia ergo præsumptio fuit iniusta, cum mors inuasit eum in quo nihil reperit, & in quo nihil omnino iuris habebat, iure amisit eam iurisdictionem, quam peccato primi Parentis, in hominem primum, eiusque posteritatem obtinuerat. Mors itaque Christi, peccati originalis apud Patrem hostia & propitiatio fuit. Primo, quod humani generis plena & integra restitutio extitit, reueratus est in eius obitu paradysi aditus, remotus est ille gladius versatilis & flammeus, cum in crucis patibulo moriens, & affixus, ait ad Latronem: (a) *Hodie mecum eris in paradiso*. Tunc quoque adimpletum est, quod dictum est in Oseâ: (b) *O mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne*. Igitur illius restitutionis nostræ Sacramentum in Prophetis habebamus promissum, aliquando per rerum figuras, aliquando per verborum enigmata; aliquando euidenti & aperta promissione. Primis illis temporibus loquens Deus ad Abraham de hoc Sacramento, ait: (c) *In semine tuo benedicentur omnes gentes terra*. Quando nimi-

rum vniuersum genus humanum sub maledictione primi Parentis oppressum, per eum ab illo maledicto absoluitur, & benedictioni atque gratiæ priori restituitur: nam in Isaac gens benedicta non est vlla, nulla gens ditioni eius subiecta fuisse legitur. In Dauid vero & Salomone, qui Regibus terræ illius fortiores & potentiores extiterunt, quomodo gentes benedicentur, cum omnes circumquaque, præter Iudaicam, eis aduersæ, & contra eos semper dimicantes fuere? De successoribus eorum Regno fugatis, captiuatis, exhereditatis, frustra mentio vlla haberetur. In Christo iam restat vt hæc intelligantur, & intellecta omnibus modis adimpleantur. Alibi etiam dicitur *Authoritas: Qui cœuxisti vinclos de laeu in quo non erat aqua.*

CAPVT XX.

Quibus aut horitacibus probatur, quod Christus passus sit ad nos liberandum, & peccata nostra delendum.

QUOD autem Christus passus sit ad nos liberandum, & peccata nostra delendum, multæ asserunt authoritates. Legitur enim in psalmo: (d) *Dominus regnauit à ligno*. Hoc lignum vocatur crux dominica, per quam Christus in nobis regnauit per gratiam. Itaias etiam ait: (e) *Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra siccanti, & non est ei neque decor, vnde nec repus auimus eum: verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, ipse enim vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostra super eum, liuore eius sanati sumus omnes, nosque oues errauimus, vnusquisque nostrum in viam suam declinauit, & Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum, oblatu est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. De angustia & de iudicio sublatu*

(a) *Luca 23. v. 43.* (b) *Osea, 13. v. 14.* (c) *Gen. 26. v. 4.* (d) *Psal. 95. v. 10 secundum LXX. Interpretatus*
(e) *Isaia 53. à versu 2. vsque ad 11.*

tus est. generationem eius quis enarrabit? propterea dabit impius pro sepultura, & diuites pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, & voluntas eius in manu Domini dirigetur. Hoc totum ad Christum refertur. Ascēdebat Christus tanquam virgultum, quando proficiebat aetate & sapientiā apud Deum & homines. Verē languores nostros ipse tulit, id est, abstulit; & dolores nostros ipse porrauit, id est, asportauit. Ipse enim vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Et quoniam vniuersā hęc propriā voluntate non coactus pertulit, idcirco adiecit: oblatuſ est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Hoc idem assumpta hominis esse videtur, cetera quę sequuntur, hominem excedunt, & solius Dei sunt: de angustia & de iudicio sublatus est, quia mortuus, ab ipsa morte detineri non potuit, cuius generatio est inenarrabilis. Quomodo enim Deus consubstantialē Filium ex se signat antē tempora, & semper, quis enarrabit? quomodo prædestinatis temporibus ex matre sine virili semine homo creatus sit, & eum Deus assumpserit in vnitāte Personę, quis enarrabit? Propter scelus quidem non suum, sed populi mei, percussus est. Quid enim sceleris admisit, qui peccatum non fecit? nec inuentus est dolus in ore eius? Et in psalmo legitur: [a] *Toderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea.*

CAPVT XXI.

Quibus auctoritatibus probatur, quod Christus verē resurrexisset à mortuis, & ad cælos ascendit.

DE Resurrectione etiam Christi multa à Sacerdō Scripturā habemus testimonia. Ait

(a) Psal. 21. v. 17. (b) Osee 6. (c) Psal. 56. & Psal. 107. (d) Psal. 111. (e) Psal. 67. (f) Psal. 118. v. 7. (g) Isaiā 53. (h) Psal. 23. 8.

Oseeas: [b] *Duobus diebus viuificabit nos, & post duos dies suscitabit nos.* Quod apertius testimonium de passione & morte Christi, & resurrectione? Item in psalmo introducitur Filius loquens ad carnem suam; [c] *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara, &c.* [d] *Gloriam suam vocat Christus humanam naturam suam, in quā glorificatus est, in quā gloriosa egit. Eandem vocat Psalterium, quantum ad carnis glorificationem, & ascensionem, quia psalterium resonat à superiori. Eandem vocat cytharam, propter passiones quas humana Christi natura sustinuit, quia cythara resonat ab interiori. Et in psalmo ait Christus; [e] Quoniam non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Et alibi: *Et resurrexit caro mea.* De eius Ascensione legitur: (f) *Ascendit in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Hic insinuat, quod Christus ascendit in cælum, & duxit secum animas Sanctorum, quę prius captiuatę tenebantur in inferno. De eadem Christi ascensione alibi legitur: (g) *A summo cælo egressio eius, & occurſus eius vsque ad summum eius.* Et in dialogo Isaie, vbi introducuntur Angeli admirantes Christi Ascensionem: (h) *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Et in psalmo: *Quis est iste Rex gloria? Dominus fortis & potens, Dominus potens in praelio.* Hęc contra Iudæorum errores dicta sufficiant.

Explicat Liber Tertius
contra Iudæos.

Hhh 3

INCI-

INCIPIIT LIBER IV.

Contra Paganos, seu, Mahometanos.

CAPVT I.

*Quibus Authoritatibus & rationibus dicunt Pagani,
seu Mahometani, Christum conceptum fuisse
de Flatu Dei communi.*

NVNC contra Mahometi, discipulos stili
vestigium vertamus. Cuius Mahometi
monstruosa vita, monstruosior Secta, mon-
struosissimus finis, in gestis eius manifestè repe-
ritur: qui maligno spiritu inspiratus, Sectam
abominabilem inuenit, carnalibus voluptati-
bus consonam; & idèd, multi carnales eius se-
cta illecti, & per errorum varia principia deie-
cti, miserabiliter perierunt, & pereunt; quos
communi, vulgo, vocabulo, Saracenos vel Pa-
ganos nuncupant; qui cum Christianis in hoc
consonant, quod vnum Deum, vniuersorum
creatorem affirmant; in hoc tamen cum Iudæis
conueniunt, quod in diuina vnitatem trinitatem
abnegant. Ad quos confutandos, quæ contra
Iudæos de vnitatem & trinitatem diximus, dicta
sufficiant. Illi non in omnibus Moisaicæ legi
concordant, sed ad suum natum, ab vtraque
quædam excipiunt, quæ obseruanda esse asse-
runt; non ratione ducti, sed voluntate tracti. Il-
li asserunt Christum natum de Virgine, & Ma-
riam Virginem permansisse, & Christum de
Spiritu Dei, id est, de flatu Dei conceptum fuisse.
Spiritus autem Dei non intelligunt tertiam
in trinitatem personam, sed potius naturalem fla-
tum, quem reperimus in homine, & in omni
alio animante. Dicunt etiam Deum insufflasse
in Beatam Virginem, & ita de illo flatu Virgi-
nem concepisse. Quod volunt autoritate &

ratione probate. Ait enim autoritatis: [a] Fla-
bit Spiritus eius, & fluent aqua. Spiritum istum di-
cunt naturalem Dei flatum. Et in Genesi legi-
tur: [b] Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Hoc
sic intelligunt: Deus flatu suo inspirauit, vel in-
sufflauit in corpus Adæ, & ita creatus est spiri-
tus in Adam illo flatu diuino. Et de eodem fla-
tu intelligunt quod legitur in Euangelio: [c] In-
sufflauit Christus in discipulos suos, & ait, accipite Spi-
ritum sanctum. De eodem item intelligunt,
quod dicit Gabriel ad Mariam: [d] Spiritus san-
ctus superueniet in te. Et illud, quod Christus dicitur
esse conceptus de Spiritu sancto, ex Virgine
Mariâ. Ratione etiam idem volunt adstrue-
re: Virgo Maria per se (alio non mediante) Chi-
stum non genuit, nec de virili femine eum con-
cepit, nec diuinâ substantia; ergo de quodam
medio inter rationalem creaturam & Deum:
sed quid est illud medium supra hominem, &
infra Deum, nisi flatus diuinus, quo insufflata
peperit virgo Maria. Si flatus materialis im-
prægnat terram, & facit eam germinare, quid
mirum, si flatus diuinus fecundauit Mariam?

CAPVT II.

Solutio Christianorum ad præmissa.

AD hoc respondemus, quod illi qui hæc
conantur asserere, indigent sensu, & præ-
nâ, idèd enim materialis flatus non est, quia ip-
se in incorporeâ substantiâ est, nec habet in-
strumenta flandi vt fauces, &c. Si enim corpo-
reus esset, variabilis esset nec in omni loco in-
circumscriptibilis esset. Quod autem incorpo-
reus sit, probatione non indiget, cum omnis
ratio tam humana quam diuina hoc itrefragabi-
liter affirmet. Flatu ergo Dei, siue Spiritus
Dei, dicitur Spiritus Sanctus, qui procedit à
Patre & Filio, de quo dicitur in Genesi:
Spiritus

(a) Psal 147 v. 18. (b) Gen. 2. 7. (c) Ioannis 20. [c] Luca 1. 35.

(a) Spiritus Domini ferebatur super aquas, & Christi spiritus ubi vult spirat. Si Spiritus sanctus animi voluntas est, rationalis est, & materialis status non est. Item Apostolus ait, quod Spiritus (sanctus scilicet) postulat pro nobis genitibus inenarrabilibus. (b) Christus etiam ait: (c) Ite, predicate euangelium omni creature, baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Hic Spiritus Dei comparatur Patri & Filio, & ita est vna in Trinitate Persona. De hoc Spiritu dicitur: Flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Quando enim Spiritus sanctus per gratiam inspiratur peccatoribus, qui dicuntur aquæ per fluxum peccatorum, aquæ fluunt, id est, peccatores conuertuntur, fluunt per fluxum lacrymarum, per penitentiae lamentum. Quod autem dicitur Dominus inspirasse spiraculum vitæ in corpore Adæ, sic intelligendum est, spiritum hominis creando eum corpori hominis infudit, Per hoc autem Christus materialiter insufflauit in Apostolos, signatum est, quod gratiam Spiritus sancti infundeat in eos. Superuenit autem Spiritus sanctus in Virginem gloriosam, quia ei infudit suam gratiam. Eadem ratione, dicitur concepissee de Spiritu sancto, id est, opere spiritus sancti, non de substantia ipsius: ipsa enim virgo sola Dei autoritate, de sua carne Christum concepit, sine alterius rei commixtione. Nec alius intelligitur status (vt iam dictum est) materialis à Deo procedens, rationalem creaturam excedens; quia si alius materialis status procederet à Deo, aut esset eiusdem naturæ cum Deo, aut non, si esset eiusdem naturæ, ergo esset Deus, & ita de diuina natura concepit Virgo, quod dictu & intellectu horribile est asserere. Si ille status non est diuinæ naturæ, queritur, cuius naturæ sit? si incorporeæ naturæ est, & non diuinæ, Angelus vel anima est, cum spiritus sit; & ita B. Virgo de Angelo

vel de anima concepit. Si corporalis est, non alius quam aëri esse videtur, & ita absurdum est quod sequitur, vt dicamus B. Virginem ex aëre concepissee. Queritur etiam, vtum ex solo flatu facta sit illa conceptio? Si ex solo flatu factus est Christus, vel ipse status factus est homo, fuit ille status vel anima Christi, vel vnitas animæ Christi; Si fuit vnitas animæ Christi, physicus fuisse videtur; corpus etiam quod Christus habuit, fuit de carne Virginis aut non? Si non fuit de carne Virginis, Filius Virginis non fuit. Vnde ergo originem habuit? Si de Virgine habuit, fuit ille status vnitus carni, vt ex illis duobus fieret conceptio, & illo flatu animaretur caro, ad hoc vt Christus fieret homo.

Adhuc nobis obijciunt veritatis inimici, in hunc modum: quomodo Christus fuit Filius Dei, si non fuit conceptus de substantia diuina, vel de flatu Dei?

Ad hoc dicimus, quod Christus secundum humanam naturam, fuit Filius Virginis, secundum diuinam, Filius Dei, ab æterno natus à Patre secundum diuinitatem; in tempore de Virgine secundum humanitatem. Quod autem Christus fuit Deus & homo, supra, contra Hæreticos & Iudæos probatum est diligenter, & ideo ad præsens his supersedendum est. Non ergo secundum quod homo, Filius Dei, nisi per gratiam, secundum quod Deus, Filius Dei secundum naturam. Si enim de diuina natura secundum quod homo conceptus fuisset, nullo modo variabilis esset, nec alius in eo defectus fuisset.

CAPVT III.

Opinio Paganorum, qui dicunt quod Christus fuit impassibilis, & immortalis.

Predicti Pagani asserunt, Christum immortalem, impassibilem fuisse, quia concepit

(a) Gen. 1. v. (b) Ad Rom. 8. v. 26. (c) Matth. 28. 19.

ceptus est de Dei flamine, & ideo dicunt, ipsum non fuisse passum, vel mortuum, nec à mortuis suscitatum; sed asserunt, loco sui alium hominem potuisse, cum Iudæi vellent eum cruci affigere; quod ita nituntur asserere: si Christus de flatu diuino conceptus est, sicut status diuinus incorruptibilis est, ita Christus impassibilis. Præterea, indecens esset Christum de flatu diuino conceptum, & sic quodam modo Dei filium crucis subire patibulum.

CAPVT IV.

Solutio, Præmissorum.

AD hoc dicendum, quod Christus secundum quod Dei Filius est, nec passus, nec mortuus, nec suscitatus est, sed secundum infirmitatem humanæ naturæ, quam assumpsit de Virgine. Quia ipse si carnem assumpsit, aut passibilem habuit aut impassibilem? si impassibilem, vnde eam assumpsit, cum omnis caro passibilis esset; si passibilem assumpsit, pati & mori potuit, & ex diuinitatis virtute à mortuis resurgere. Sed caro Virginis passibilis erat, & ex illa passibili carnem assumpsit, & sic passibilis fuit. Quod autem Christus Dei Filius fuerit, & secundum hoc immortalis, & Filius Virginis, & secundum hoc mortalis, diligenter superius probatum est; & quod Christus passus, mortuus, suscitatus, superius varijs probauimus auctoritatibus; & sic Christus quod mortem subijt secundum carnis infirmitatem, non hoc reputauimus Christi miseriam, sed dignationem, ex summa Dei misericordia & dignatione fuit, quod Christus carnem assumpsit: mortem subijt, non quod hoc meruisset, sed vt à morte nos per mortem redimeret. Si enim Rex alius miserus serui sui iacentis in luto, lutum intraret, vt seruum liberaret, non hoc adscribere-

tur miseriam Regis, sed dignationi.

CAPVT V.

Opinio Paganorum, qui dicunt homines in æterna beatitudine cibo & potu materiali reficiendos esse.

Dicunt etiam prædicti Pagani, in æterna beatitudine homines materiali cibo & potu reficiendos esse; quod auctoritatibus conantur probare; aiunt enim Deum Iudæis, si benè agerent, promississe terram fluentem lacte & melle; sed hoc intelligi non potest de materiali terra promissionis, quia non manat lacte & melle, ergo referendum est ad paradysum, in quo Beati reficientur lacte & melle. Et Christus promittens suis æternam refectionem, ait, (a) *Vt edatis & bibatis supra mensam meam in regno Patris mei.* Christus etiam legitur post resurrectionem fauam mellis comedisse, vt per hoc insinuetur, quod homines post resurrectionem reficientur melle.

CAPVT VI.

Solutio ad præmissa.

AD hoc dicendum, quod in æternâ beatitudine, non erit materialis refectio, sed spiritualis quia homines spiritualia corpora habebunt, non potu vel cibo indigentia. Quia, sicut attestante Christo, homines in Paradyso (b) *neque nubent, neque nubentur, sed erunt, sicut Angeli Dei,* materialibus alimentis non reficientur, sed erunt sicut Angeli Dei, cibo & potu non indigentes. Et Apostolus ait, quod (c) *esca & potus non sunt regnum calorum; caro etiam & sanguis Regnum Dei non possidebunt,* id est, alimenta carnis & sanguinis, in regno Dei locum non habebunt.

Ad litteram etiam de terra promissionis intelligi-

(a) Luca 22. 7. 30. (b) Marci. 12. (c) Ad Rom, 14. (d) 1. Cor, 16.

CAPVT VII.

Solutio prædictorum.

telligi potest, quod de terra manante lacte & melle dictum est; terra enim illa fertilissima est. Vel, per terram manantem lacte & melle, paradylus cælestis intelligitur, qui manare lacte & melle dicitur, propter æternæ & internæ refectiōis dulcedinem. Mensam etiam suam quæ erit in regno Patris sui, vocat Christus spiritua-lem Beatorum refectiōem. Quæ spiritualis refectiō nihil aliud erit, quam diuina fruitiō. Vndè in psalmo: (a) *De torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

Quæ autem maior infania, quam asserere hæc esse Beatorum præmia, esum mellis, & potum lactis? Sustinuerunt martyres tot persecutiōnes, vt ad has peruenirent refectiōnes? voluit Laurentius uri, in craticulâ, vt ad hæc perueniret gaudia? Suspensus est Vincentius in aculeo, vt hoc frueretur cibo? Certè, si Deus daturus esset suis materialia fercula, credo quod elegantiora daret eis cibaria. Christus autem post resurrectionem non ideo comedit, vt per hoc insinuaret resuscitatis necessaria esse cibaria, sed vt per hoc probaretur eius resurrectiō vera.

CAPVT VII.

Quod Pagani asserunt, quod licitum est eis plures habere simul vxores.

Dicunt etiam prædicti, licitum esse eis plures simul habere vxores. Quod nituntur probare autoritate Patrum veteris testamenti, qui duas vxores habuisse leguntur, vt Iacob, Dauid, & alij multi. Quâ enim ratione eis licitum fuit simul habere plures vxores, & non modernis? Sed hoc non asserunt nisi vt Luxuriæ satisfaciant: tota enim vitæ eorum in fæore luxuriæ est. Itaque, sit,

AD hoc dicimus, quod vna dicitur esse vnus; vndè & Dominus vnâ dedit Adæ vxorem, & non plures, quod etiam Sacramento deseruit; per hoc enim significatur, quod vna est Sponsa Christi, id est, Ecclesia. Vndè & Lamech mortaliter peccauit, qui primus plures vxores habuit. In veteri autem testamento, licitum erat alicui plures habere vxores ad multiplicandum genus humanum, ad diuinum cultum; tunc terram replebat fecunditas, nunc autem in nouo testamento, cælum debet replere castitas. (b) *A tempore enim Ioannis Baptiste, regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Hinc, vt ait Apostolus, (c) *quandiu viuit mulier, alligata est viro, vt non possit alij nubere; similiter vir mulieri, vt non possit aliam ducere; vndè vir si plures habet, adulter est; & sicut vna mulier non potest simul habere plures viros; sic vnus vir nec plures mulieres simul.* Item dicit Apostolus, quod (d) *vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & sic, vir viuente vxore sua, non potest accedere ad aliam.* Cum ergo prædicti Pagani dicant Christum fuisse magnum Prophetam, quomodo audent verbis eius contradicere, qui dixit mulierem non esse derelinquendam nisi causa Fornicationis; Ipsi autem multis alijs de causis relinquunt vxores.

Sunt etiam quidam inter eos, qui dicunt mulieram relictam à marito, non debere ad eum regredi, donec alter eam eâ conueniat, & sic præuaricatores legis & Euangelij facti sunt. In lege enim scriptum est, (d) *vt si quis vxorem suam qualibet ex causa diuiserit, & voluerit ad eam quandoque regredi, in ipsius sit arbitrio, si tamen alter eam non sadoauerit; si alter eam tetigerit, ab illo in perpetuum prohibita est.* In Euangelio tamen licitum

Iii

non

(a) Psal. 35. v. 9. (b) Matth. 11. v. 12. (c) I. Cor. 7. (d) Ibidem. v. 4. (e) Deuter. 24.

non est homini vxorem suam sine culpâ fornicationis dimittere; (a) & qui dimissam alterius in vxorem acceperit, adulter & mæchus iudicatur. Item, si Christum tantum fuisse Prophetam credunt, & de Virgine natum, & de flatu diuino conceptum, cur non celebrant eius conceptum, vel ortum?

CAPVT IX.

Opinio illorum, qui dicunt quod sola ablutio corporis per aquam sufficit ad remissionem peccati.

Affirmant etiam prædicti, solam corporis abluitionem per aquam factam, sufficere ad peccati remissionem; quod volunt multiplici autoritate probare. (b) Ait enim Ezechiel: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* (c) Et Ioannes fuit Baptizans in aqua tantum. (d) Naaman etiam ablutus in Iordane, liberatus fuit à morbo lepræ, (e) per quod signatum est, quod aliquis per solam aquæ abluitionem liberatur à peccati sordibus. Præfati Pagani his authoritatibus ducti, asserunt quodlibet mortale peccatum homini remitti per solam aquæ abluitionem, sine contritione vel confessione.

CAPVT X.

Responsio Christianorum.

AD hoc dicimus, quod sufficit discreto & adulto, corporis ablutio, sine contritione, & confessione; puero vero, non sine Trinitatis inuocatione, sicut superius in tractatu contra hæreticos multipliciter probatum est: Ezechiel autem aquam illam vocat mundam, quod sanctificetur per verbum, iuxta illud: *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Ioannes autem non baptizauit in peccati remissionem, vel sanctificationem, sed in significa-

tionem, nec peccata Ioannis baptismò remittebantur. Ablutio verò aquæ quæ Naaman purgatus est à lepra, signat baptismum Christi, quo quis liberatur à culpâ. Ablutio aquæ quæ sit peccati remissio in baptismo, iterari nō debet, quia significat passionem Christi & mortem, quæ iteranda non est, nec Sacramento baptismi debet fieri iniuria. Semel ergo valet aquæ ablutio, id est, baptismus, puero vel adulto, iterata verò non prodest. Errant ergò Pagani qui singulis abluitionibus corporum suorum credunt sibi remitti peccatum mortale. Si enim hoc esset, videretur esse peccati incentiuum. Isti etiam multa in lege veteri obseruant, & ita quodammodo Iudaizant, quia Poicum non comedunt, plures vxores simul ducunt, sed superius contra Iudæos diligenter probauimus, iam legem abolitam esse: & hoc Paulus multipliciter probat, & eum esse quasi Idololatram, qui legem Moysi obseruat ad litteram; quæ veniente veritate, debet vmbra cessare, & veniente signato, cesserit figura. Christus etiam ostendit eam esse consummatam, & in se esse impletam, cum dixit, Consummatum est.

CAPVT XI.

Opinio Iudeorum & Saracenorum contra Christianos, quia Christiani habent imagines in Ecclesijs.

Nobis etiam insultant Pagani cum Iudæis, quia habemus imagines in Ecclesijs nostris, & sculptilia, in quo videntur obuiare præcepto diuino, quod ait: *non facies tibi sculptiles, nec omnem similitudinem quæ est in celo vel in terrâ, vel in aquis, vel sub terrâ.* Et Propheta ait: *Confundantur omnes qui adorant sculptilia, &c.* Christiani autem effigiant Deum sublimi sedentem folio, manuque porrectâ signantem, & circa eum magno dignitatis præstigio, Aquilam, hominem,

(a) Matth. 5. v. 31. & 32. (b) Ezechiel: (c) Ezech. 36. v. 25. (d) Marci I. (e) 4. Reg. 5. (f) Exodi. 20. v. 4. (g) Deut. 5. v. 8. (h) Psal. 96. v. 7.

nem, Vitulum, & Leonem. has effigies exsculpant, fabricant, & depingunt; vnde possunt, & ubi possunt, adorant & colunt.

CAPVT XII.

Solutio Præmissorum.

AD hoc dicimus, quod si lex Mosæica prohibuit nullo modo fieri sculptile, peccauit Moyses qui fecit imagines Cherubin, & posuit in templo: In coronâ etiam, aureâ quæ in terrâ Philistiim detenta est, vt aiunt H. bræi sculpta erant imagines Regum. A simili videtur, quod possunt depingi imagines Sanctorum, & imago Christi, vt homines per ea quæ videntur ad inuisibilia inuitentur, & per signantia, significata venerentur: quia, sicut scripturæ litteræ sunt Clericorum, ita picturæ laicorum. Legimus etiam in Isaiâ, Isaiam dominum sedentem vidisse super solium excelsum, & Seraphim stabat super illud. Si Isaias quod vidit imaginariâ vel materiali visione, vel corporali, voluit representare, non videtur absurdum esse, vt redigeret in picturam, quod redigerat in scripturam.

Similiter, legitur (b) Ezechiel vidisse similitudines quatuor animalium, scilicet, hominis, leonis, Vituli, & Aquilæ: quod ergo legitur Ezechiel vidisse & scripsisse, non potest Christianus ad memoriam pingere? Competenter ergo mandatum legis accipiendum est, imo sicut ipse legislator declarauit, intelligendū est. non, inquit, facies sculptile, & causam demonstrat, non adorabis ea neque coles. Excludit igitur perfidi cultus Idololatrici, facta sunt ab eis, & fieri possunt à nobis sculptilia. cælaturas facimus & sculpturas, sed diuino cultu nec adoramus, nec colimus eas, nec ipsam crucem factam dicimus quod in se, vel ex se habeat virtutem, sed postquam benedictione pontificali sanctificatur in memoriam dominicæ passionis, iam crucem, non diuino, sed debito vene-

(a) Isaiâ 6. v. 8. (b) Ezechielis I.

rationis cultu attollimus, & colimus. Alio enim modo homo adorât Deum, quam crucem. Deum adorât propter ipsius diuinitatem; crucem veneratur, propter passionem Crucifixi. Vt ergo paucis ac breuiter includam verbis, nullam omninò Christianus diuino cultu rei alicuius adorât effigiem; debito tamen honoris cultu sacras Sanctorum adorât effigies & picturas. In hoc etiam nobis insultant, quod dicunt nos plures facere Deos, quia plures adoramus Sanctos, vt, Petrum & Paulum, &c. nulla enim debetur adoratio, nisi Deo, qui enim cultum diuinum creaturæ attribuit, Idololatra est. Ad illud dicendum, quod illam speciem adorationis quæ debetur Deo, & græcè, dicitur, latrîa, Christianus non exhibet Creaturæ, sed eam quæ græcè dicitur Dulia, quæ debetur homini & Angelo. Illa quæ debetur Deo, consistit, in dilectione, oratione, glorificatione, oblatione, vt Deum diligat homo super omnia, offerat ei tanquã Creatori, se, & sua, hanc cultum nemo exhibet creaturæ. Sed homo tenetur diligere proximum tanquam se, si exhibere reuerentiam, aliquando vt maiori, aliquando vt pari, benignitatem, aliquando vt minori. Non ergo plures Deos constituimus, sed vnum Deum diuino cultu adoramus.

CAPVT XIII.

Opinio Paganorum, quod neminem debent salutare, nisi fueris eiusdem Sectæ cum eis.

Illi etiam de quibus sermo præcessit, dicunt nullum salutandū esse, nisi fuerit eiusdem sectæ cum eis. Dicunt enim, quod cum eis non debeant habere participium salutationis, cum quibus non sunt habituri communionem salutis: Si enim Excommunicatis non est offerenda salutatio, multo minus illis, cum quibus nulla habetur communicatio.

Iii z

CA-

Refellitur premissa opinio.

Sed ipsi sibi contrarij sunt: dicunt enim sibi licitum esse, alterius legis vxorem ducere, quod & antiqui Patres fecisse leguntur, vt Dauid, qui gentilem duxit vxorem, matrem videlicet Absalonis, & Salomon filiam Regis Aegypti. Si enim eis licitum est vxores ducere alienigenas, multo magis licitum est salutare, vel pro eis orare. Isti colant culicem, & deglutunt Camelum. In multis etiam alijs sibi sunt contrarij. Quaedam enim ex veteri lege suscipiunt, quaedam excipiunt: Similiter, ex Euangelio, & sibi multipliciter contrarij sunt. Hæc sunt Vulpulæ Sampsonis, quæ in caudis fuerunt coniunctæ, in facie disiunctæ, & diuisæ. Illi enim dicunt Christum tantæ fuisse dignitatis & sanctitatis, ac Mahometum, vel etiam maioris, quandoquidem dicant Christum non fuisse mortuum, Mahometum autem asserant defunctum; & etiam manifestum est Mahometum fuisse mortuum, & à canibus deuoratum.

Si Christus non est mortuus, vbi dicent eum esse, in cælo, & in terra? In terrâ manifestum est eum non esse, relinquitur ergo, quod in cælo. Sed quando ascendit in cælum, cum passus, vel mortuum, vel suscitatus, secundum eos, non sit?

Quæritur etiam ab eis, vtrum Christus iudicaturus sit mundum? Nonne legitur in libro Daniëlis, quod libri conscientiarum aperientur in die iudicij, & vetustissimus dierum sedebit, & singulos

iudicabit: Daniëlis 7. Hæc autem inuenit in via, vt hoc iudicium consequeretur in patriâ.

Dicant etiam, opinio sua quibus notetur miraculis? Apud eos sunt miracula per antiphrasim. Relinquitur ergo, falsam esse eorum opinionem, quæ non munitur ratione, vel auctoritate.

Conclusio huius Operis:

ERubescant ergo hæretici de falso errore, Waldenses de excogitato dogmate, Iudæi de legis Mosaicæ obseruatione, Pagani de abominabili errore. Conuertantur hæretici ad Catholicam vnitatem, abrenuntiantes prauis dogmatibus; Waldenses prauis persuasionibus, Iudæi obseruantijs carnalibus, Pagani superstitiosis opinionibus, vt sic ad veram vnitatem perueniant, & à verâ vnitatis fidei, ad veram æternæ beatitudinis vnitatem ascendant. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat vnus Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Explicit quadrupartita MAGISTRI ALANI editio contra hæreticos, & Waldenses, Iudæos, & Paganos.

Infertius habebatur:

Fideliter extractum ex manuscripto in Bibliothecâ Cisterciensi asseruato. 18. Martij, 1655.

*Franciscus du Chemin,
Prior Cistercij.*

FINIS.